

Јасмина Нинков
(Библиотека «Милутин Бојић», Београд)

ПРОЈЕКАТ PULMAN XT У СРБИЈИ

Пројекат **Pulman XT** финансира Европска комисија у оквиру програма **ICT** (Information Society Technologies, FP 5, Key action 3) У пројекту учествују Албанија, Белорусија, Украјина, Молдавија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Македонија, Србија и Црна Гора, Русија и Турска. Пројекат воде представници Словеније, Грчке, Финске, Русије и Турске, као и MDR Partners из Енглеске као главни менаџери пројекта и **EBLIDA**. Пројекат је намењен јавним библиотекама, али и музејима и архивима. Настао је као допуна и наставак (проширење) великог европског пројекта **PULMAN**, који је започео марта 2001. и укључује 26 земаља Европе. Pulman XT је почео свој рад 15. јуна ове године и у наредних 14 месеци треба да испуни циљеве због којих је и заснован. То су, пре свега, организација националних креативних радионица посвећених актуелном стању у јавним библиотекама, сарадњи библиотека, музеја и архива, као и промоцији специјално написаног приручника (Digital Guidelines Manuals), који ће бити преведен на национални језик. Свака земља ће бити представљена на сајту www.pulmanweb.org. Заједница библиотека ће бити представљена на сајту EBLIDE и ове информације послужиће за успостављање сарадње међу сличним организацијама и удружењима. Организоваће се тренинг за библиотекаре, семинар о могућностима и начинима да се укључимо у наредне пројекте Европске комисије. На конференцији у Лисабону, марта наредне године, министри културе из свих 37 земаља укључених у оба пројекта састаће се да разговорају и да донесу декларацију о будућем развоју јавних библиотека, музеја и архива Европе.

Јавне библиотеке имају веома важну улогу у развоју будуће **е-Европе**, дигитализацији културног наслеђа (заједно с музејима и архивима) и образовању грађана за коришћење савремених компјутерских технологија. Улога јавних библиотека је све више да посредују у ширењу информација и знања (**Learning trough libraries**) и да окупљају најшири слој становништва. У земљама Европске уније, и у другим европским земљама већ дуго се организују различити пројекти у области рада јавних библиотека (public libraries). Пројекат PULMAN XT је први такав пројекат у који се Србија укључује.

Библиотеке и информационо друштво

Развој информативних и комуникационих технологија трансформисао је савремено друштво у “информационо друштво”. Утицај савремених средстава комуникације на свим нивоима свакодневног живота је огроман. Економски развој Европске уније са 337 милиона становника, односно са скоро пола милијарде становника, ако се додају будуће чланице уније, директно зависи од тога колико су грађани способни да користе савремену технику. У 1999. години Европска комисија је донела иницијативу коју је назвала “Електронска Европа – Информационо друштво за све” (**eEurope – An Information society for all**). Иницијатива је прихваћена и даље развијана, а процес је кулминирао на министарској конференцији о овој теми у Лисабону у

априлу 2000. године. Усвојен је акциони план који треба да донесе добробит свим становницима Европе (http://europa.eu.int/information_society/eeurope/indexen.htm). Кључни елементи ове стратегије су:

- да сваки грађанин, дом, школа, привреда и администрација буду доступни путем интернета и “on line»
- креирање дигитално писмене Европе и једне снажне културе која је спремна да развија и финансира нове идеје
- изградња система који осигурава да сви буду укључени у тај процес, који ће тиме обезбедити већу социјалну кохезију

Такозвани **eContent** програм је усвојен крајем 2000. године као део овог акционог плана (www.cordis.lu/econtent/). Програм **ICT (Information Society Technologies)**, www.cordis.lu/ist је најважнији у тој области (**Research and Technological Development, RTD**), а у оквиру плана за 1998–2002 (FP 5). Његов основни циљ је развој тзв. **user friendly** информационог друштва. Јавне библиотеке имају веома велику улогу у спровођењу кључних елемената нове политике у будућој електронској Европи, уједначеног развоја нових информационих услуга и преношења те праксе земљама које су у томе почетници. Библиотеке ту имају двоструку улогу, не само да се саме дигитализују, већ и да образују, пре свега радно становништво да се све више ослања на нове стандарде и могућности и да их користи у самој библиотеци. Тако библиотека постаје место за добијање информација.

Управо у оквиру ових програма и акционог плана је установљен прво пројекат **Pulman (Europe’s Network Of Excellence For Public Libraries, Museums And Archives)** а затим и његово такозвано проширење на земље у суседству и треће земље **Pulman XT (Extending The European Research Network For Public Libraries, Museums And Archives)**.

У области рада јавних библиотека (public libraries) и до сада је организовано више великих пројеката, као што су **Opera, Publica, Camile, Decide, Istar...** У последњих седам–осам година поред чланица Европске уније укључене су и земље кандидати за чланство у унији (СЕЕС), и тзв. треће и земље у суседству (third countries and neighboring countries). Нарочито се инсистира на развоју информационе писмености (IT) и образовања за коришћење компјутера и нових технологија у свакодневном животу, где библиотеке добијају и нову, едукативну улогу да образују становништво (**learning trough libraries and long distance learning**).

Пројекат **PULMAN (Europe’s network of excellence for public libraries, museums and archives)** обухвата 26 земаља, (све земље чланице Европске уније и 10 земаља кандидата за чланство у Унији). Пројекат је покренула и финансира га Европска комисија у оквиру **ICT** програма о којима сам говорила (www.pulmanweb.org).

Основни циљ пројекта **PULMAN** је креирање, «паковање» у електронску форму доступну на интернету **Digital Guidelines Manuals** –дигиталних упутстава о стандардима, новитетима, искуствима, библиотечарској политици, одлукама, dobrim примерима искуствима у различитим областима библиотечарске праксе и ширење ових примера ка свим земљама на континенту. Остали задаци су развијање сарадње, организовање националних креативних радионица, група за подршку, експертских тимова, сарадња међу музејима, архивима и библиотекама.

Управљање пројектом PULMAN XT

Пројекат воде партнери који имају важну улогу и у пројекту PULMAN и који чине Управни одбор:

- **MDR partners** (Енглеска) – Роб Дејвис (Rob Davies), који је и главни менаџер PULMAN-а.
- Градска библиотека из Хелсинкија (Финска) – Кристина Виртанен (Kristina Virtanen)
- Библиотека «Отон Жупанчић» Љубљана (Словенија) – Бреда Карун
- Библиотека из Верие (Грчка) – Јоанис Трохопулос, (Ioanis Trohououlos), који је задужен за виртуелну презентацију оба пројекта (www.pulmanweb.org).

Два нова партнера су Заједница библиотека Турске коју представља и у којој има улогу националног координатора Булент Јилмаз (Bulent Yuilmaz) и Библиотека «Мајаковски» из Санкт Петербурга (Русија), координатор Олга Устинова.

Остале земље (поред Турске и Русије) у пројекту су представљене преко националних координатора (country coordinators) и установа или институција у којима они раде, по принципу «људске мреже» који је установљен у ранијим пројектима, као што је Publica. То су Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Украјина, Молдавија, Белорусија, Македонија, Црна Гора и Србија. Из Црне Горе то је Градска библиотека из Херцег Новог и колега Драган Вујовић, и Библиотека града Београда и Јасмина Нинков (ninkovnj@eunet.yu), за Србију.

Ове земље ће преко својих координатора учествовати у свим кључним активностима. Пројекат је започет 15. јуна 2002. године и трајаће 14 месеци до 15. августа 2003. године. Већина земаља из ове групе је већ учествовала у неким ранијим пројектима па имају одређена искуства која им омогућавају да се лакше уклапају у процедуре и стандарде Европске уније. Србија је по први пут у једном оваквом пројекту и искуства везана пре свега за управљање оваквим пројектима ће бити драгоцен.

Свакодневна комуникација и сарадња је путем електронске поште и повремених састанака где се договарају даљи кораци. Почетни састанак је одржан 24/25. јуна у Истамбулу, где су договорени сви практични детаљи и утврђени рокови у којима одређени задаци треба да буду урађени.

Циљеви и задаци пројекта

Један од основних задатака је превод на национални језик тзв. Дигиталних упутстава, (смерница, приручника) **Digital Guidelines Manuals**. Материјал има 190 страна и садржи три тематске целине:

1. Библиотеке и друштво
2. Менаџмент
3. Дигитализација.

У свакој од целина има по више подтема (од доживотног учења, услуга у дечијим библиотекама, услуга за кориснике с посебним потребама, рад с музичким и некњижним материјалом, оцењивање, финансирање, ауторска права, вишејезичност, дигитализација, мултимедији... до управљања...) свака има по неколико страница, где су увод, суштина теме, најбољи примери у тој области и линкови који упућују на интернет презентације библиотека које примењују написао у оквиру својих редовних активности Зато су веома корисни и употребљиви јер свако према својим

потребама и афинитетима може да пронађе и погледа шта је то највиши стандард у струци и на који начин је то на интернету приказано. На материјалима је радило много библиотекара из најразвијених европских библиотека и организована је велика креативна радионица од 17. до 20. фебруара 2002. године у Хелсинкију (Финска), где се расправљало о свакој појединачној теми, облику у коме треба да буде написана, закључцима, изгледу на интернету, линковима... Тек након такве опсежне редакције дошло се до садашњег облика. Превод на српски језик треба да буде готов до краја септембра и од тада ће на сајту www.pulmanweb.org постојати и верзија на српском језику. Превод ће бити постављен и на свим сајтовима библиотека које имају своје интернет презентације и желе да поставе Дигитални приручник. Сви заинтересовани библиотекари и библиотеке могу добити овај приручник у дигиталној верзији. Сваки библиотекар у Србији требало би да се упозна с тим материјалом. Након тога, у октобру и новембру одржеће се националне креативне радионице на којима треба да се расправља о актуелном стању у јавним библиотекама, сарадњи између библиотека, музеја и архива и о овим темама из дигиталног приручника.

Остали задаци у оквиру пројекта су представљање земаља и њихових библиотекарских система на сајту www.pulmanweb.org, презентација сајтова који имају енглеску верзију и могу послужити за информисање иностране стручне јавности. Представљање заједнице библиотека Србије на сајту EBLIDE која је такође у пројекту и која ће успоставити малу берзу сарадње између сличних асоцијација библиотека у Европи.

Код представљања система јавних библиотека у Србији на интернету (www.pulmanweb.org), треба рећи да наша земља није у **Libecon** пројекту, односно не врши статистичка мерења према том формату која је опште признат у Европи. На интернет презентацији www.libecon2000.org могу се пронаћи статистички подаци (корисници, трошкови, број библиотека, кадрови, број књига, некњижни материјал, набавка, број позајмљених књига, број персоналних рачунара, интернет приступа.) готово свих европских земаља. И наша земља би требала да се укључи у овај стандардизовани начин прикупљања и презентовања статистичких података о свом систему и да се појави на овом сајту.

Организоваће се о тренинг за библиотекаре из Србије у библиотекама у Хелсинкију, Љубљани и Верији. Успоставиће се једна експертска група за подршку развоју библиотекарства и за учествовање у будућим пројектима Европске комисије. На крају, у марту месецу у Лисабону одржаће се велика конференција о јавним библиотекама на коју ће бити позвани сви министри културе из свих 37 земаља које учествују у ова два комплементарна пројекта.

Учешће Србије у овом пројекту је њен повратак, после низа година, у библиотекарску заједницу Европе и представља веома значајан чин. На овај начин ће и нашим библиотекарима постати доступне све релевантне информације којима располажу и њихове колеге из Европе, искуства и најбоља пракса. Сарадња с развијеним библиотекарским центрима, као што је на пример, Хелсинки (Финске библиотеке уживају огроман углед у свету и пример су доброг рада и коришћења најсавременијих технологија, а проценат чланства у Финској прелази 50% становништва) биће драгоцен у тражењу начина за превазилажење стања у којима се налазе јавне библиотеке код нас.

Библиотеке на раскршћу

Библиотекарство захтева стратешке одлуке, и овај пројекат је замишљен тако да послужи као помоћ и библиотекарима али и доносиоцима политичких одлука, односно политичарима на локалном и државном нивоу, који доносе одлуке о висини финасирања и одвајања из буџета за рад јавних библиотека. Све информације и овако широк спектар земаља укључених и заједно представљених треба да покажу како је мрежа јавних библиотека значајна покретачка снага, и самим тим наведу и министарства да поведу већу бригу о стању својих националних мрежа. Пројекти Pulman и Pulman XT окончаће се, надамо се, након успешног рада, великом конференцијом у Лисабону, где ће заједно политичари, министри културе и експерти додати још једну коцкицу у стратегији настојања да се у Европи изгради систем јавних библиотека истог, високог стандарда које ће служити грађанима, бити ефикасне и модерне и у којима ће корисници добијати не само књиге и некњижни материјал, већ и информације битне за свакодневни живот. У којима ће моћи много и да се научи (**learning trough libraries**). Нарочито у области рачунарске писмености, коришћења нових технологија. Овакав систем јавних библиотека послужиће као основа за стварање будућег **друштва знања** коме Европа тежи. Оваква концепција рада за нас је квалитативно нови моменат, нарочито у односу на конзервативно схватање улога народних библиотека (како се код нас каже), које библиотеку види као магацин књига, а библиотекара само као посредника између књиге и читаоца. Ова улога се сада веома мења, библиотекарима предстоји непрекидно образовање уколико желе да остану у додиру с нараслим променама у савременим технологијама, а које ће неминовно постати, и већ су постале, саставни део свакодневног рада у библиотеци. Управљање и организација у јавним библиотекама морају да претрпе промене и брже реагују на потребе корисника. У сусрет кориснику, основни је мото тренутка и то у сусрет оном «радном човеку» кога у нашим библиотекама готово и да нема. Процент становништва који користе библиотеке у Србији, према подацима из 2000. године, је нешто изнад 5%. Овај податак сам по себи говори довољно.

Овакви пројекти су добра прилика да се упоредимо са суседним земљама и да, без обзира на изузетно тешке године које су за нама, кренемо тамо где то зависи од нас и где можемо да успостављамо систем који ће бар приближно водити к европским стандардима.

(Ауторка текста је национални координатор за пројекат PULMAN XT.)

ninkovnj@EUnet.yu